

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar zenodo OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2026

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI

«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 5-SONLI ILMIY,
MASOFAVIY, ONLAYN KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net
O'ZBEKISTON-2026

IQTISODIY TIZIMNING BARQAROR TARAQQIYOTINI TA'MINLASH

Mamatmurotov Rufatbek Sherzod o'g'li
Termiz Davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi
Jalilova Jasmina
Bekkeldiyeva Charos
Termiz Davlat Pedagogika instituti talabalari

Kirish

Iqtisodiy tizimning izchil va barqaror rivojlanishini ta'minlash bugungi kunda jahondagi eng muhim masalalardan biri sifatida qaralmoqda. "Barqaror rivojlanish" atamasi ilk bor 1987-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan tayyorlangan "Bizning umumiy kelajagimiz" nomli hisobotda rasmiy tarzda izohlangan bo'lib, unda hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlod manfaatlariga zarar yetkazmaslik tamoyili asos qilib olingan. Iqtisodiy tizimda barqarorlik iqtisodiy taraqqiyot, ekologik muhofaza hamda ijtimoiy tenglik o'rtasidagi muvozanatni saqlashni anglatadi.

Mazkur maqolada iqtisodiy tizimning barqaror taraqqiyoti bilan bog'liq nazariy qarashlar, amaliy mexanizmlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — global va hududiy miqyosda barqaror iqtisodiy modelni shakllantirish omillarini o'rganishdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida iqtisodiy tizimning barqaror rivojlanish jarayonlari tanlangan bo'lsa, predmeti sifatida uning iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatlari o'rganiladi.

Tadqiqot davomida tizimli yondashuv, statistik tahlil, taqqoslash va tarixiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning dolzarbligi bugungi kunda global iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslar kamayishi va iqtisodiy inqirozlarning kuchayishi bilan yanada ortib bormoqda. Shu sababli barqaror taraqqiyot Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi

Surxondaryo viloyatida iqtisodiy tizim barqarorligini ta'minlashga oid statistik tahlillar bir qator olimlar tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Jumladan, hududdagi uy-joy qurilishi korxonalarining statistik ko'rsatkichlari Q.T. Ibragimov ishlarida tahlil qilingan [1]. Viloyatda qurilish materiallari ishlab chiqarishining rivojlanish tendensiyalari B.E. To'rayev tomonidan o'rganilgan [2]. Meva-sabzavot yetishtirish samaradorligi O.A. Jo'rayev izlanishlarida tahlil etilgan [3]. Shuningdek, Surxondaryo viloyatining 2010–2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulot ko'rsatkichlari statistik jihatdan Ismoilov D.I. tomonidan tadqiq qilingan [4].

Yuqoridagi ilmiy ishlarda asosan alohida iqtisodiy yo'nalishlarning statistik tahliliga e'tibor qaratilgan. Ushbu maqolada esa hudud iqtisodiy tizimining umumiy barqaror rivojlanish ko'rsatkichlari kompleks tarzda

o'rganiladi.

Tadqiqot usullari

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida kuzatish, statistik tahlil, iqtisodiy taqqoslash hamda analitik usullardan keng foydalanildi. Statistik ma'lumotlarni qayta ishlash orqali iqtisodiy tizimning rivojlanish tendensiyalari va ularning o'zaro bog'liqligi aniqlashtirildi.

Tahlil va natijalar

Barqaror rivojlanishning nazariy asoslari

Barqaror rivojlanish iqtisodiy tizimning uch asosiy tarkibiy qismi — iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillar uyg'unligiga asoslanadi. Klassik iqtisodchilar, jumladan Adam Smith va David Ricardo iqtisodiy o'sishni resurslardan foydalanish bilan bog'liq holda talqin qilgan bo'lsalar, zamonaviy iqtisodchilar ekologik xavfsizlik va ijtimoiy tenglik masalalariga ham katta e'tibor qaratmoqda.

Barqaror rivojlanish konsepsiyasi keyinchalik 1992-yildagi Rio-de-Janeyro sammitida va 2015-yilda qabul qilingan Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida yanada rivojlantirildi. Hozirgi iqtisodiy modelda yalpi ichki mahsulot o'sishi bilan bir qatorda "yashil iqtisodiyot" va "aylanma iqtisodiyot" tushunchalari ham muhim o'rin egallamoqda.

Iqtisodiy tizim barqarorligini baholash ko'rsatkichlari

Iqtisodiy tizimning barqarorligini aniqlashda bir qator zamonaviy indikatorlardan foydalaniladi:

- ekologik iz (ecological footprint);
- yashil o'sish indeksi (Green Growth Index);
- inson rivojlanish indeksi (HDI);
- karbon chiqindilari darajasi;
- resurslardan foydalanish samaradorligi.

Mazkur ko'rsatkichlar orqali davlatlar va hududlarning iqtisodiy barqarorligi taqqoslanadi. Masalan, Sweden va Denmark kabi mamlakatlar qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishi sababli yuqori barqarorlik ko'rsatkichlariga ega.

Zamonaviy iqtisodiy modellar va global tendensiyalar

Bugungi kunda barqaror rivojlanishni ta'minlashda quyidagi iqtisodiy modellar keng qo'llanmoqda:

- aylanma iqtisodiyot modeli;
- yashil iqtisodiyot modeli;
- barqaror kapitalizm konsepsiyasi.

Aylanma iqtisodiyot chiqindilarni kamaytirish va resurslardan takroriy foydalanishga asoslanadi. Yashil iqtisodiyot esa ekologik xavflarni kamaytirish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlashni ko'zda tutadi. Barqaror kapitalizm modeli esa iqtisodiy manfaatlarni ijtimoiy mas'uliyat bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan.

Nazariy jihatdan ushbu yondashuvlar an'anaviy neoklassik iqtisodiy nazariyalardan farq qiladi, chunki ularda tabiiy resurslarning cheklanganligi

asosiy omil sifatida qaraladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari iqtisodiy tizimni barqaror rivojlantirish iqtisodiy o'sish, ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikning o'zaro uyg'unligini ta'minlash bilan chambarchas bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Zamonaviy iqtisodiy jarayonlarda faqat iqtisodiy o'sishga emas, balki resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muvozanatni saqlashga ham katta e'tibor qaratish zarur.

Shuningdek, Surxondaryo viloyati misolida olib borilgan tahlillar hudud iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, investitsiya muhitini yaxshilash va resurs samaradorligini oshirish barqaror iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillari ekanligini tasdiqladi.

Umuman olganda, iqtisodiy tizim barqarorligini ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini kengaytirish va ijtimoiy-iqtisodiy siyosatni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Ibragimov. Q. T. ECONOMIC-STATISTICAL ANALYSIS OF ACTIVE CONSTRUCTION ENTERPRISES IN SURKHANDARYA REGION Journal of Management Value & Ethics (A quarterly Publication of GMA) April special issue. 23 Vol. 13 No.02 SJIF 8.001&GIF 0.626 ISSN-2249-9512 Journal of Management Value & Ethics.
2. B.E. Turayev. Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsuloti tarkibida qurilish ishlari ulushining korrelyatsion-regression tahlili. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2021-yil - 215-224-betlar.
3. .A.Jo'rayev. Meva – sabzavot ishlab chiqarish samaradorligini statistik tadqiq etish. Xorazm ma'mun akademiyasi axborotnomasi – 3/2,2023. 73-79.
4. Ismoilov D.I. Surxondaryo viloyatida 2010-2024 yillardagi yalpi hududiy mahsulotining statistik tahlili. "Mintaqani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb masalalaril mavzusida" Respublika ilmiy-amaliy anjumani.2025.-372-377
[15 16 Oktabr Mintaqani ijtimoiy iqtisodiy rivojlantirishning dolzarb \(2\).pdf](#)

